

Кравченко Н.П.*

НОТАРІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглянуто особливості регламентації консульської нотаріальної процедури, критерії класифікації нотаріальних проваджень та загальні аспекти нотаріальних функцій дипломатичних представництв європейських країн, визначено спільні для країн латинського нотаріату і відмінні положення про нотаріальні функції консула, проаналізовано національні моделі нотаріату.

Ключові слова: нотаріальні процедури, моделі, Віденські конвенції, дипломатичні представництва, Міжнародний союз латинського нотаріату.

В статье рассматриваются особенности регламентации консульской нотариальной процедуры, критерии классификации нотариальных действий и общие аспекты нотариальных функций дипломатических представительств европейских стран, определяются общие для стран латинского нотариата и отличительные положения о нотариальных функциях консула, анализируются национальные модели нотариата.

Ключевые слова: нотариальные процедуры, модели, Венские конвенции, дипломатические представительства, Международный союз латинского нотариата.

The article discusses features of the regulation of consular notarial procedures, the criteria for classification of notarial implementations and general aspects of notarial functions of diplomatic missions in the EU.

Keywords: notary procedures, model laws, the Vienna Convention, diplomatic missions, The International Union of Notaries (UINL).

Набуття чинності Лісабонського договору [1] зумовило низку суттєвих змін, спрямованих на поглиблення інтеграційного процесу в Європі, зокрема, на уніфікацію діяльності дипломатичних місій (делегацій) ЄС та держав – членів в країнах перебування у контексті інтеграції національних і наднаціональних принципів функціонування дипломатичних установ, що забезпечувало б створення сприятливих умов для ЄС як консолідованого та потужного актора світової політики. Зауважимо, що основними завданнями ЄС на міжнародній арені було визначено збереження його сутності, фундаментальних інтересів, безпеки, незалежності й цілісності; підтримку демократії, верховенства права, прав людини і принципів міжнародного права; збереження миру, запобігання конфліктам і підвищення міжнародної безпеки; підтримку економічного, соціального, екологічного розвитку з пріоритетною метою подолання бідності; стимулювання інтеграції усіх країн у світову еко-

* здобувач кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Фурса С.Я.

номіку, зокрема, через скасування обмежень на міжнародну торгівлю; підтримку міжнародних заходів зі збереження і покращення якості життя і довкілля; сприяння розвитку системи міжнародної співпраці. Зміни стосуються і положень Лісабонського договору, що передбачають реформування представництв ЄС на міжнародній арені задля дипломатичної присутності на рівні міжнародних організацій, в державах – членах і в третіх країнах [2]. Відтак, створення посади Верховного представника з міжнародних справ і безпеки ЄС в рамках Лісабонського договору (2009 р.), до компетенції якого віднесено розгортання мережі дипломатичних установ і реалізацію зовнішньої політики Європейського Союзу на міжнародному рівні, і призначення К.Ештон, яка представила програму розвитку дипломатичної служби - відкриття представництв ЄС у 136 країнах, свідчить про спрямовану політику забезпечення для ЄС статусу повноцінного суб'єкта міжнародно-правових відносин. Європейська дипломатична служба не замінює національні міністерства закордонних справ, вона покликана лише доповнювати дипломатичні служби країн-членів ЄС, тобто здійснювати дипломатичний та консульський захист європейських громадян за кордоном за міжнародними документами, європейським та національним законодавством [3].

Необхідно підкреслити в цьому контексті роль Міжнародного союзу латинського нотаріату [4], який сприяє гармонізації і уніфікації цивільного права в країнах Європи, поширює стандарти нотаріальної діяльності (Базові принципи системи латинського нотаріату, затверджені Бюро при Комісії з міжнародної співпраці і Постійною радою МСЛН 1986 року) для більш як 60 нотаріатів всіх континентів (за винятком Австралії), зокрема, нотаріатів ФРН, Франції, Іспанії, Італії, Австрії, Швейцарії, Бельгії, Люксембурга, Нідерландів, провінції Квебек (Канада), Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Словаччини, Росії, державах Латинської Америки, Африки тощо, що може бути використано для здійснення нотаріальних функцій дипломатичними делегаціями ЄС. За стандартами МСЛН [5], нотаріуси виступають і як незалежні представники держави, наділені від імені держави повноваженнями здійснювати нотаріальні дії, і як представники, особисто відповідальні за здійснення нотаріальних дій. Відтак, незалежність нотаріусів забезпечує надання угодам сторін «публічної форми і публічної довіри», оскільки нотаріуси виконують завдання публічної влади, враховуючи, що контроль за діяльністю нотаріусів здійснюється державою в особі органів юстиції і нотаріальних палат.

Для національних моделей нотаріату європейських країн [6] також притаманні принципи МСЛН щодо паралельного існування системи державного і приватного нотаріату, оскільки лише державний нотаріат діє в землі Баден Вюртемберг у ФРН і приблизно в половині кантонів Швейцарії і у Португалії, де нотаріуси також є державними службовцями. Що ж стосується правового регулювання організації і діяльності нотаріату, зокрема у Франції, то нотаріуси вважаються державними посадовцями, що наділені правом посвідчувати юридичні акти, оформлювати правочини, яким сторони зобов'язані або хочуть надати автентичну юридичну форму (під автентичністю згідно з ст. 1319 Цивільного кодексу Франції розуміється посвідчення нотаріусом достовірності актів і угод, які йому надаються), оскільки система цивільного права і цивільного процесу Франції надає пріоритетності письмовому доказу на відміну від показів свідків, які, хоча і можуть використовуватися, але допустимість їх використання обмежується законом.

Зазначимо, що оптимальна форма взаємин держави і нотаріату складалася у Франції протягом багатьох століть і виявляється у встановленні досить складних правил доступу до нотаріальної професії, які полягають у виконанні таких умов: французьке громадянство; відсутність кримінального покарання за дії проти честі, порядності або норм моралі; від-

сутність діянь, які викликали звільнення, дисциплінарне або адміністративне покарання усуненням з посади, виключенням з реєстру якої-небудь організації або корпорації, відкликанням агремана або дозволу; відсутність особистого банкрутства, оголошення банкрутства або судового розбору розрахунків з кредитором; мати ступінь магістра права або інший диплом, визнаний рівнозначним в частині зайняття професією нотаріуса спільним рішенням міністерств юстиції та вищої освіти. Крім того, заохочується стажування протягом двох років, у тому числі біля півроку при інших фахівцях (адвокатах, бухгалтерях, ревізорах), в державних установах, юридичних службах компаній, в тому числі в країнах системи загального права, з метою ознайомлення з правовими системами різних країн об'єднаної Європи [6].

Нотаріат у Франції відіграє провідну роль у правовому супроводі операцій з нерухомістю, перевірці всього фактичного складу, необхідного для здійснення правочину. Значну роль посідають нотаріуси в оформленні і захисті майнових прав в сім'ї, спадкових прав тощо. Нотаріуси об'єднуються в регіональні ради на рівні окремих апеляційних судів, які у свою чергу утворюють Вищу раду нотаріату Франції. Держава, передусім Міністерство юстиції Франції, бере участь у регулюванні організації нотаріальної діяльності, визначенні чисельності нотаріального корпусу і вирішенні низки інших питань, не втручаючись водночас в сутність нотаріального провадження. Для підтримання контактів і забезпечення тісної співпраці з європейськими інституціями ЄС 2006 року в Брюсселі було створено Бюро французьких нотаріусів, компетенцію якого складають підвищення обізнаності французького нотаріату в європейських питаннях та рівня інформованості європейських інститутів про нотаріальну діяльність шляхом організації національних або європейських подій [7].

Організація нотаріату у Франції також припускає наявність в його структурі спеціальних інституціональних утворень - Центрів нотаріальних досліджень і документації (крідонів), діяльність яких зафіксовано у Статуті Вищої ради нотаріату Франції, що затверджується постановою уряду і у відповідних статутах установ, в яких детально регламентується порядок організації та діяльності крідонів. Як зазначається на веб-сайті Центру нотаріальних досліджень, інформації і документації «CRIDON», у Франції налічується 5 крідонів, розташованих у Парижі, Ліоні, Бордо-Тулузі, Ліллі і Нанті, діяльність яких має як спільні риси, що визначаються в основному характером виконуваних ними функцій, так і низкою відмінностей, що залежать, як правило, від специфіки того чи іншого регіону, його економічної спеціалізації, а також історичних традицій [8].

До спільних рис відносять принципи щодо функцій з організації та діяльності всіх крідонів у Франції, які вважаються професійними, регіональними та автономними утвореннями. Як професійні організації крідони включають нотаріальні палати та регіональні ради нотаріату. Зауважимо, що членами крідонів не можуть бути інші організації та установи, не пов'язані з нотаріатом, а також окремі нотаріуси або їх об'єднання. Таким чином, забезпечується єдина корпоративна політика і реалізація завдань всієї нотаріальної спільноти. Крідони як професійні організації виконують однакові функції, проте пріоритетом діяльності крідонів є надання безпосередньої правової допомоги нотаріусам при виконанні ними своїх повноважень. Основною формою визнано консультації, які можуть бути письмовими або усними, а також включати підбірку необхідних нормативних документів чи матеріалів судової практики, зокрема, останнім часом набула повсюдного поширення практика надання консультантами крідона допомоги нотаріусам за місцем їх роботи або при розгляді питання (як правило, податкового) у суді чи іншому компетентному органі. Консультації в крідоні можуть отримувати тільки нотаріуси, оскільки, на-

дання висновків з правових питань третім особам, у тому числі судам і органам державної влади, заборонено Законом № 71-1130 від 31.12.1971 р. про реформування деяких юридичних професій. Іншим напрямком діяльності крідонів є забезпечення підготовки нотаріусів, підвищення рівня їх професійної кваліфікації спільно з нотаріальними палатами та з залученням фахівців з нотаріального права. Центри нотаріальних досліджень, інформації і документації займаються також науковими дослідженнями, які є підсумком основної роботи їх фахівців з консультування нотаріусів або підготовки конференцій. Також, невід'ємною частиною наукової роботи крідонів є моніторинг законодавчої та судової практики, їх коментування та надання нотаріусам коментарів для ознайомлення. Крім того, саме фахівці крідонів допомагають нотаріусам свого округу готувати доповіді для виступів на національних з'їздах нотаріусів, присвячених найактуальнішим проблемам нотаріальної теорії і практики. За завданням Вищої ради нотаріату фахівці крідонів здійснюють експертизу проектів нормативних актів, які надсилаються в органи нотаріального співтовариства для отримання висновків [9].

Як зазначають фахівці з нотаріального права [9; 10], крідони створювалися у Франції як регіональні науково-консультаційні центри нотаріату. Відповідно, кожен крідон має певну територіальну компетенцію, об'єднуючи нотаріальні палати та регіональні ради нотаріату свого округу, жоден крідон незалежно від його місцезнаходження, особливостей структури, кількості працівників або обсягу бюджету не має пріоритету щодо іншого крідону, оскільки всі крідони є юридично рівноправними і незалежними один від одного. Розбіжності у підходах щодо вирішення тих чи інших правових питань, а також загальна координація діяльності п'яти крідонів здійснюється на зустрічах їх директорів (2-3 рази на рік) і керівників компетентних підрозділів центрів (за потребою, як правило, 5-6 разів на рік). Крім того, між юристами п'яти крідонів регулярно (1-2 рази на місяць) проводяться зустрічі в рамках робочих груп, де обговорюються найбільш актуальні та складні юридичні проблеми і виробляються єдині підходи до їх вирішення. На даний момент, як представлено на веб-сайті «CRIDON» у центрі налічується 8 робочих груп у різних правових сферах, зокрема, до них входять фахівці центру та представники інших юридичних професій: 44 нотаріуси, 21 професор, 11 представників інших професій (адвокати, судові виконавці та ін.), 4 судді. Члени робочих груп, що працюють під асоціацією крідонів, беруть участь як доповідачі чи головуючі на з'їздах нотаріусів Франції. Принцип територіальної організації крідонів передусім дозволяє наблизити їх діяльність до нотаріусів. Крім того, таким чином забезпечується відома спеціалізація крідонів залежно від регіональних особливостей [11-13].

Не менш важливим принципом діяльності крідонів вважають їх автономність, оскільки центри ні юридично, ні фінансово не залежать від будь-яких органів нотаріального співтовариства, завдяки чому крідони мають у Франції бездоганну репутацію як у нотаріусів, так і у представників інших професій, органів влади та судів. Водночас органи нотаріального управління завжди складаються з представників відповідних регіональних палат і рад нотаріату, що дозволяє визначати загальну політику крідонів, вирішувати найбільш важливі питання їх діяльності (пріоритети, бюджет, контроль, розмір щорічного внеску тощо). Джерела фінансування крідонів у Франції також відносять до спільних рис їх діяльності. Основним серед них є щорічний внесок, який сплачується нотаріусом від загального обороту за рік, хоча розмір і порядок збору відрізняються від регіону до регіону. Додатково, всі крідони отримують доходи від видавничої діяльності, деяких видів платних консультаційних послуг, організації та участі в конференціях.

До особливостей крідону «Cridon de Paris» [9; 14], який створено 1964 року і який є одним з найбільших наукових центрів нотаріату у Франції, відносять організаційно-пра-

вову форму - партнерство 20 нотаріальних палат як афілійованих членів і 10 регіональних рад як членів-засновників; органи управління і контролю, які включають Генеральну асамблею, що збирається 2 рази на рік для вирішення найбільш важливих питань (затвердження бюджету, розміру щорічного внеску, призначення інших органів центру) і формується з представників палат і регіональних рад, Бюро з дев'яти осіб, що призначаються Асамблеєю, з яких обираються Президент крідону і 4 віце-президенти, два директори, що призначаються Президентом і здійснюють оперативне управління центром у межах повноважень, переданих Президентом (членами Асамблеї і Бюро, а також Президентом можуть бути як діючі, так і почесні, асоційовані або нотаріуси у відставці, зовнішній аудитор, до повноважень якого віднесено щорічний контроль фінансової діяльності крідону.

Паризький крідон відрізняє високий рівень спеціалізації нотаріальних експертів, що надають консультації з приватного і публічного права за спеціалізаціями по галузях права (цивільне, комерційне, трудове, податкове, адміністративне тощо) і з окремих правових питань (оренда, іпотека, спадщина). Іншою відмінною рисою Паризького крідону є пріоритетність письмових консультацій, які реєструються і зберігаються в електронній формі. Раз на два тижні у Паризький крідон публікує бюлетені, які містять короткий огляд консультацій, даних за минулий період його фахівцями, коментарі судової практики, інформацію про зміни законодавства, огляд новітньої юридичної літератури.

Першим науковим центром нотаріату у Франції, який був заснований за ініціативою ряду нотаріусів в 1962 році, став крідон «Cridon de Lyon» [9; 12], за аналогією з яким створювалися крідони в Парижі, Ліллі, Нанті і Бордо і який слугував моделлю для організації аналогічних наукових центрів за кордоном - у Німеччині (Deutsche Notarinstitut), Нідерландах (Koninklijke Notariële Broederschap), Бельгії (CREDOC) і в Швейцарії. Особливістю даного центру є те, що значна кількість департаментів, які входять в округ компетенції Ліонського крідону є прикордонними, тому у діяльності крідону наявні значна кількість питань з міжнародного приватного права і досить тісні контакти з аналогічними центрами в ФРН, Швейцарії та Люксембурзі.

Ліонський крідон об'єднує 20 нотаріальних палат і 11 регіональних рад, розташованих по осі Рейн-Рона-Середземномор'я і за територіальною компетенцією є найбільшим крідоном Франції. Організаційно-правовою формою центру є партнерство. Органи управління та контролю практично ті ж, що і в Паризькому крідоні, але мають деякі особливості, зокрема, Генеральна асамблея, що складається з представників палат та регіональних рад, збирається 2 рази на рік для вирішення найбільш важливих питань (затвердження звіту про виконання бюджету, визначення розміру щорічного внеску, затвердження посадових осіб адміністрації та юристів центру); Рада, що складається з 12 членів-радників призначається Асамблеєю, до компетенції якої належить прийняття виняткових рішень, а також контроль за діяльністю колегії керівників, Колегія керівників, до якої входять Президент і два віце-президенти, що призначаються Радою, два директори, генеральний і допоміжний, які забезпечують повсякденне управління центром, контролер управління - нотаріус, підзвітний тільки Генеральній асамблеї, який контролює ефективність управління центром і представляє звіти про це Асамблеї, зовнішній аудитор.

Специфікою Ліонського крідону є те, що всі співробітники працюють в центрі на постійній основі, суміщення не допускається. На відміну від Паризького крідону, всі консультанти - колишні практикуючі юристи (дипломовані нотаріуси, колишні адвокати, податкові інспектори тощо), які мають досвід у певній галузі правовідносин. Спеціалізація здійснюється як за галузями права, так і за сферами діяльності. Так, у Ліонському крі-

доні функціонують два відділи цивільного права, зокрема, сімейного і зобов'язального права; відділи комерційного, міжнародного приватного, адміністративного, соціального, сільськогосподарського та містобудівного права. На відміну від усіх інших крідонів, в Ліонському крідоні, нотаріуси перераховують внески безпосередньо до центру, а не через нотаріальні палати, що дозволяє уникнути додаткового оподаткування та забезпечує надходження коштів до початку фінансового року [9; 12].

Як і в інших нотаріальних центрах Франції, пріоритетним напрямком діяльності Ліонського крідону є консультаційна діяльність за сферами: адміністративне право; цивільне право; комерційне право; містобудівне право; міжнародне приватне право; податкове право; нотаріальне право; судочинство; соціальне право; корпоративне право; добірка документів. На відміну від Паризького крідону перевага в Ліоні надається консультаціям нотаріусів по телефону, підтримується також письмова форма запитань-відповідей, зокрема, через Інтернет або Мінітель. За загальним принципом консультації є безкоштовними, однак з метою обмеження кількості запитань та управління ними, в Ліонському крідоні функціонує змішана система, коли платними є лише консультації понад певного ліміту питань, який є у кожного нотаріуса.

У фаховому збірнику Ліонського крідону «Зошити крідону», що виходить тричі на рік, по кожній з правових галузей досліджується одна актуальна юридична проблема. Як правило, таким публікаціям передують обговорення в «профільних» робочих групах юристами різних крідонів та іншими фахівцями. Крім того, через Інтернет Ліонський крідон пропонує нотаріусам різну практичну інформацію, основні юридичні новини з питань законодавства, судової практики, новітньої юридичної літератури. Ліонський крідон бере участь у забезпеченні підготовки нотаріусів округу і персоналу нотаріальних контор, підвищенні рівня їх кваліфікації. З цією метою нотаріальним палатам пропонуються спеціальні «освітні дні», під час яких розглядаються найбільш актуальні теми нотаріальної діяльності.

Північно-східний крідон (Lille), компетенція якого поширюється на територію 9-ти нотаріальних палат, що заснували цей центр, і 4-х регіональних рад нотаріату, що виступають як афілійовані члени, було створено в 1966 році задля обслуговування нотаріусів північно-східної частини Франції. Організаційно-правовою формою центру є асоціація, яка на відміну від партнерства представляє по суті різновид квазі-комерційного підприємства. Така форма об'єднання, зазначають фахівці, є більш гнучка з погляду управління і більш адекватною до мети діяльності крідону. За аналогією був створений і діє Західний крідон у Нанті [9; 13].

Система органів управління Північно-східного крідону складається з Адміністративного комітету, до якого входять президенти нотаріальних палат та регіональних рад, а також два представники обираються від кожної палати з терміном повноважень 3 роки. Адміністративний комітет збирається один раз на рік для розгляду найбільш важливих питань, у тому числі: заслуховує звіти Президента і Директора центру про виконану за минулий період роботу і виконання бюджету, затверджує звіт бухгалтера-аудитора і бюджет на наступний рік, визначає розмір щорічного внеску, призначає Президента та інших членів Бюро тощо. Бюро, що включає Президента, одного або двох віце-президентів, бухгалтера-аудитора і секретаря, основною функцією визначає забезпечення виконання рішень Адміністративного комітету. Президент покликаний виконувати рішення Бюро, представляти центр перед третіми особами та організаціями, банками і органами державної влади та управління. Бухгалтер-аудитор здійснює повсякденне управління і контроль за фінансами центру, а також представляє його інтереси перед будь-якими

фінансовими установами, періодично для контролю за фінансовою діяльністю крідону залучається зовнішній аудитор. У складі крідону функціонує наукова рада, чисельність і персональний склад якої змінюється за пропозицією директора за згодою бюро, проте один науковий радник працює в центрі на постійній основі. Членами адміністрації центру, крім наукової ради, можуть бути тільки нотаріуси, зокрема, в Північно-східному крідоні працюють 16 консультантів, 7 секретарів, 2 документалісти. Підтримується зовнішня спеціалізація з поділом центру на департаменти: цивільне та комерційне право; сімейне право; право нерухомості; аграрне право; публічне право; міжнародне приватне право; податкове право. Крім того, існує неформальна спеціалізація консультантів, залежно від якої справи розподіляються директором між співробітниками. Діють відділи з окремих питань, які об'єднують юристів різної спеціалізації і призначені для вироблення рішень для комплексних, багатосторонніх юридичних проблем.

До особливостей Північно-східного крідону відносять принципи свободи і автономії, засновані на взаємній довірі адміністрації та консультантів. Як наслідок, практично відсутній контроль (на відміну, наприклад, від Паризького крідону, де використовується подинний облік робочого часу з розрахунковою одиницею 15 хвилин). Відмінність центру полягає також у тому, що практично відсутні додаткові джерела фінансування його діяльності, крім щорічних внесків нотаріусів, які збираються палатами. Інший принцип, який реально втілюється в щоденній практиці центру, дозволяє зберігати в незмінному вигляді підхід, закладений засновниками першого крідону, тобто абсолютна більшість послуг є безкоштовними і не оплачується додатково нотаріусами. Єдиний виняток становлять термінові письмові консультації, а також роботи, що виконуються службою «податкової допомоги». Як і в Ліонському крідоні перевага у Північно-східному крідоні надається телефонним консультаціям для нотаріусів, крім того, нотаріуси можуть звертатися до центру з питаннями у письмовій формі, поштою, факсом, e-mail. Також спільно з крідоном Бордо-Тулузи підтримується електронна база даних, доступна для нотаріусів округу через Інтернет.

Основні принципи нотаріальної діяльності, притаманні для крідонів, використовуються також у здійсненні нотаріальних функцій консульських установ Франції у країнах перебування і еквівалентні за своїми наслідками діям французьких нотаріусів, оскільки мають таку ж доказову цінність і силу. Зокрема, консульські нотаріуси відповідно до Віденської конвенції про консульські зносини 1963 року та наявні двосторонні консульські конвенції посвідчують міграційні документи, шлюбні контракти, усиновлення, заповіти, успадкування, дарування, свідчення, майнові документи за умови наявності консульської конвенції з країною проживання тощо [9 - 11].

Сучасна система нотаріату в ФРН також є результатом тривалого розвитку, оскільки традиційно право на займання посади нотаріуса мають громадяни ФРН за наявності академічної підготовки, університетського диплому, кваліфікаційних іспитів та обов'язкового стажування. Компетенція нотаріуса у ФРН досить широко відображена у низці законодавчих актів, зокрема, у Німецькому цивільному кодексі, за яким нотаріуси завіряють і посвідчують документи, а також підписи осіб і копії з документів; посвідчують дійсність повноважень на представництво; підтверджують свідчення під присягою; займаються зберіганням і доставкою документів і цінностей третім особам, здійснюють інші нотаріальні дії. Значний обсяг роботи нотаріуса стосується правового забезпечення операцій з нерухомістю, посвідчення шлюбних договорів, посвідчення договорів про створення акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю тощо. Статус нотаріуса у ФРН, як зазначає фахівець з нотаріального права В. Райман [15], незалежно від

виду нотаріату державного чи приватного, має такі типові ознаки, як: а) попереджувального правосуддя, оскільки офіційні документи, завірені нотаріусом мають більшу доказову силу, ніж документи, підписані приватними особами. Ця функція складання офіційних документів з незначними винятками надається Законом про встановлення обов'язкової форми документації від 28.8. 1969 року тільки нотаріусам; б) посвідчення договорів купівлі-продажу нерухомості, іпотеки (іпотечного боргу), договорів дарування, шлюбних договорів, заповітів та договорів про спадщину, свідоцтв про право успадкування, договорів товариств, відчуження майна, заяв про занесення в торговий реєстр і інші реєстри, продажу підприємств. Також нотаріуси засвідчують справжність підпису та вірність копій. Крім засвідчення та посвідчення нотаріуси вправі видавати свідоцтва, особливо на підставі записів в офіційних реєстрах, наприклад, про повноваження представництва торгових товариств, а також видавати документи, що підлягають виконанню за Цивільним кодексом ФРН.

Нотаріуси у своїй професійній діяльності, підкреслюється В. Райманом, підпорядковуються відповідним обмеженням, до яких відносять: право займатися побічною оплачуваною діяльністю тільки з дозволу Управління юстиції; призначення на посаду також здійснюється Управлінням юстиції федеральних земель; незалежність нотаріусів виявляється в неупередженості нотаріальних правочинів, що передбачено присягою, яку складає кожен нотаріус перед початком професійної діяльності; обов'язок збереження таємниці, оскільки це має вирішальне значення для професії нотаріуса, зокрема, оголошення відомостей в судовому процесі є допустимим, якщо всі учасники посвідчення звільняють нотаріуса від збереження таємниці; відповідальність як обов'язкова умова страхування у ФРН цивільної відповідальності кожного нотаріуса. Особливість німецького нотаріату, підкреслюється у фахових публікаціях, полягає і в тому, що процес посвідчення та право нотаріусів на стягування тарифів регулюються не єдиним законом про нотаріат (Федеральним положенням про нотаріат), а спеціальними законами, які доповнюють Федеральне положення і визначають статус нотаріуса в загальній правовій системі [15].

Нотаріуси у ФРН об'єднуються в нотаріальні палати, які є корпораціями публічного права, зокрема, нотаріальні палати об'єднуються на федеральному рівні у Федеральну нотаріальну палату ФРН (штаб-квартира Федеральної нотаріальної палати знаходиться в Берліні, офіс палати також знаходиться в Брюсселі), внутрішня діяльність якої регламентується її статутом, що приймається членами нотаріальної палати. Федеральна нотаріальна палата включає в себе Центральний реєстр скринінгу, сертифікації, ТОВ «NotarNet» в Кельні і німецький нотаріальний інститут у Вюрцбурзі. ФНП розглядається як частина системи державного управління, оскільки їй передані публічні повноваження, через що палата підлягає державному контролю. З метою забезпечення державного контролю палата щороку надає звіт про свою діяльність органам юстиції ФРН. Крім того, органи юстиції мають право вимагати звіт ФНП про будь-які конкретні питання, коли це викликано необхідністю здійснення контрольних державних повноважень. Нотаріальна палата як об'єднання нотаріусів є контрольним і установчим органом, тому її завданнями є не лише здійснення контрольних повноважень, але й вирішення низки питань загальнопрофесійної діяльності [16; 17].

У дослідженнях німецьких фахівців підкреслюється, що у ФРН за традицією створюються об'єднання професійних груп для вирішення професійних проблем, зокрема, існують такі професійні групи, організовані на основі публічного права, як палати комерсантів, ремісників, лікарів, аптекарів, адвокатів і нотаріусів. Федеральне положення про нотаріат прив'язує організацію нотаріальних палат до територіального поділу на су-

дові округи, тому сфера дії нотаріальної палати територіально збігається зі сферою дії апеляційного суду (Верховного суду землі), проте допускається й можливість утворення на рівні землі декількох Верховних судів з власними палатами. Внутрішній регламент нотаріальних палат визначається Статутом, органами нотаріальної палати є правління та збори, а також президент, який обирається терміном на чотири роки, і представляє палату у зовнішніх зносинах. Федеральна нотаріальна палата виконує подвійну функцію, оскільки виступає в якості експерта і радника для всіх вищих федеральних органів (Федерального уряду, Федерального парламенту і Федеральних судів) у всіх галузях права та у сфері професійного нотаріального права. Висловлюючи свої судження щодо законодавчих проєктів і беручи участь у робочих та експертних групах відповідних федеральних міністерств, Федеральна нотаріальна палата представляє інтереси німецького нотаріату на федеральному рівні, за кордоном, і особливо в Європейському Союзі.

Нотаріальна діяльність дипломатичних представництв ФРН за кордоном передусім здійснюється на підставі Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року і Віденської конвенції про консульські зносини та факультативних протоколів до неї 1963 року, у яких зазначається, що Конвенції сприятимуть розвитку дружніх відносин між державами, незалежно від відмінностей в їх державному і суспільному устрої, а також на підставі Федерального положення про нотаріат, Консульського статуту ФРН [18] та окремих статей двосторонніх консульських конвенцій між ФРН та третіми країнами. До загального переліку нотаріальних дій дипломатичних представництв ФРН відносять: засвідчення підписів та копій документів; оформлення спадщини; посвідчення передачі частки спадщини третій особі; посвідчення шлюбних договорів; засвідчення актів про визнання батьківства, свідоцтва про народження, нотаріальних правочинів щодо дитини; посвідчення довіреностей, що стосуються питань нерухомості; засвідчення договорів продажу нерухомості, договорів щодо передачі нерухомого майна як дарування або пожертвування; посвідчення контрактів про партнерство; надання екстреної допомоги громадянам ФРН, які знаходяться в консульському окрузі; сертифікати / акредитація іноземних нотаріусів; видача тимчасового посвідчення особи громадянам Німеччини; засвідчення під присягою щодо пенсійних питань, втрати водійських прав тощо; здійснення та засвідчення перекладів; підтвердження правильності та повноти перекладу [19-21].

Порівняльний аналіз національних моделей нотаріату та використання принципів нотаріальної діяльності Франції та ФРН у практиці дипломатичних представництв зазначених європейських країн уможливило висновок про те, що французька модель організації науково-консультаційних центрів нотаріату притаманна для дипломатичних представництв держави в третіх країнах і не може бути перенесена в умови інших країн. Крідоні у Франції стали невід'ємною частиною всієї національної системи організації нотаріату, оскільки є максимально пристосованими до конкретних умов. Також необхідно підкреслити, що французькі нотаріуси традиційно користуються консультаціями крідонів в складних правових питаннях, що є наслідком їх тривалої еволюції і постійного вдосконалення методів роботи. Німецька модель організації нотаріату пов'язана з використанням як федерального положення про нотаріат, так і з земельними законами про нотаріальну діяльність, а також з можливостями залучення німецьких нотаріусів до посвідчення документів на рівні дипломатичного чи консульського представництва.

Запозичення французького досвіду діяльності наукових центрів нотаріальних досліджень в Україні та консультування нотаріусів при здійсненні ними правочинів на рівні дипломатичних і консульських представництв можливе за такими напрямками: функціонування центрів як професійних організацій, що спеціально обслуговують спільні інтер-

еси нотаріусів; визначення основних напрямів діяльності центру здійснюється колективними органами нотаріату; участь у діяльності центру фахівців із суміжних галузей права; створення кількох наукових центрів нотаріату в різних регіонах України задля сформування регіональних наукових центрів нотаріату, які увійшли б до Нотаріальної палати України; організаційно-правовою формою діяльності центрів доцільно вважати некомерційні об'єднання фонди, партнерство; забезпечення підвищення кваліфікації нотаріусів здійснювати за рахунок організації в різних регіонах за участю відповідних регіональних нотаріальних палат, практичних семінарів із залученням як фахівців-практиків, так і теоретиків у відповідній галузі; інформування нотаріусів через центральні видання нотаріату або шляхом адресної розсилки електронною чи звичайною поштою про результати моніторингу законодавства та судової практики; створення бібліотек центрів, а також формування спеціалізованої бази даних, в яку, крім нормативних джерел та матеріалів судової практики, слід включати статті, аналітичні матеріали з нотаріальної тематики; надання консультацій центрів через мережу Інтернет або пошукову систему в базі даних центру.

Список використаних джерел

1. Treaty of Lisbon amending the Treaty on the European Union and the Treaty establishing the European Community [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lisbon-treaty2008.ie/Lisbon_Treaty_English.pdf.
2. Лісабонський Договір: аналіз впливу на відносини між ЄС та Україною у міжнародній, безпековій та оборонній політиці / Упорядники: Коломієць О.В., Золкіна М.Ю., Головнєв Д.В. – К.: 2011. – 90 с.
3. Европейский Союз представит новую дипломатическую структуру [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://smi.dp.ua/mir/3532-evropejskij-soyuz-predstavit-novuyu-diplomatic-heskuyu-strukturu.html>.
4. Латинский нотариат. Центр нотариальных исследований [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.notiss.ru/index.php?id=28>.
5. Международный союз Латинского Нотариата [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uinl.net/presentacion.asp?idioma=ing&submenu=UINL>.
6. Моро А. Положение нотариуса в Европе. Тенденции в странах-участницах Европейского союза [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_3023_23.htm.
7. Французькі нотаріуси в Брюсселі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.notaires.fr/notaires/en/page/cnue?page_id=540.
8. Центр нотаріальних досліджень, інформації і документації «CRIDON» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cridon-paris.fr/RU/welcome.htm>.
9. Медведев И.Г. Научные центры нотариата во Франции: опыт организации и деятельности [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.notariat.ru/section63001> або <http://www.notiss.ru/usring/cridons.doc>.
10. Revillard M., Droit international privé et pratique notariale, Defrénois. 2001.
11. La France aux États-Unis. Consulat général de France à Los Angeles [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.consulfrance-losangeles.org/spip.php?article1059>.
12. Notaires de France [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.notaires.fr/notaires/jsp/site/Portal.jsp>.
13. Directory of the French Notaires [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.frenchnotaire.com/ListeNotaires.cfm>.

14. La Chambre des Notaires de Paris [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.paris.notaires.fr>.
15. Райман В. Устройство немецкого нотариата // «Нотариальный вестник», 2004 г., №8, С. 50 / <http://mirnot.narod.ru/germ.html>.
16. Bundesnotarkammer [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bnotk.de/>
17. Bundesnotarkammer: Der Notar: Ihr Berater und Vertragsgestalter / <http://www.bnotk.de/Notar/Taetigkeiten/index.php>.
18. Gesetz über die Konsularbeamten, ihre Aufgaben und Befugnisse (Konsulargesetz). KonsG: Ausfertigungsdatum: 11.09.1974 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.juris.de>.
19. Beurkundungen und Beglaubigungen durch deutsche Auslandsvertretungen [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.konsularinfo.diplo.de/contentblob/2463882/Daten/91401/Beurkundungen_download.pdf або http://www.konsularinfo.diplo.de/Vertretung/konsularinfo/de/05/Beglaubigungen/seite__beurkundungen.html.
20. Консульсько-правові функції Генерального консульства Федеративної Республіки Німеччина в Донецьку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.donezk.diplo.de/Vertretung/donezk/uk/Startseite.html>.
21. Konsularische Dienstleistungen der deutschen Botschaft Moskau [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.moskau.diplo.de/Vertretung/moskau/de/04/Konsularische_Dienstleistungen/_konsularische_Dienstleistungen_ues.html.